

BESTUURDERS OP HOL

28 maart 1969

Goedenavond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar. Trek dus uw eigen conclusies. Vandaag een meer actueel onderwerp:

BESTUURDERS OP HOL

Vroeger gebeurde het wel dat het paard van de paardentram op hol sloeg. De bestuurder was dan degene die alles deed om het af te remmen. Nu zijn er geen paardentrans meer. Maar terwijl de ontwikkelingen in de maatschappij betrekkelijk geleidelijk zonder vallen verlopen, zijn er bestuurders die op hol slaan. En heel vaak sleuren zij de maatschappij mee. Dit is een veel voorkomend symptoom van deze tijd en daarom, naar ik meen, wel uw aandacht waard.

Er zijn vele verschillende redenen te geven die voor dit op hol slaan aansprakelijk kunnen worden geacht. Ik meen dat een daarvan, en misschien wel de meest voorname, het isolement is van de bestuurder - op welk terrein dan ook - van hetgeen hij bestuurt en zeker van de gemeenschap, de maatschappij. Een van de mooiste voorbeelden van een bestuurder die op hol sloeg, zijn maatschappij meekreeg en nu radeloos begint te worden over de resultaten, is de zeer gerespecteerde voorzitter Mao. Voorzitter Mao wilde een revolutie die zijn tegenstanders uit zou schakelen. Hij heeft er een gekregen. Vanuit het volk was de revolutie niet noodzakelijk. Gezien de mentaliteit van het volk was een spontaan uitbreken van een dergelijke revolutie zelfs zeer onwaarschijnlijk: het respect voor overheid, ouderen en gezag was in het volk a.h.w. door vele generaties ingebouwd.

Voorzitter Mao vond echter dat sommige leiders te zeer van zichzelf overtuigd raakten, en dit, zo meende hij, hoort niet meer zo vaak voor te komen in een volk dat de revolutie ondergaat. Hij stelde daarom dat de jongeren het recht hadden kritiek uit te oefenen op eenieder die gezag bezat. Vooral voor de studenten was dit aangenaam nieuws, want zoals u ook hier zult ontdekken, zijn studenten mensen die graag op vele dingen kritiek hebben, wanneer zij dit mogen en zelfs wanneer zij niet mogen. De gewenste kritiek barstte dan ook in alle hevigheid los. Het gevolg was de stormloop van de rode wachters en Mao meende daarmee inderdaad alle tegenstanders in de partij, ja, in het gehele land te hebben overrompeld. Het bittere van het geval was voor Mao dat, toen hij stelde dat nu de tijd voor kritiek en actie voorbij was, de rode wachters daaraan lang niet allen gevolg gaven. Hij had meer opgeroepen dan hij, de voorzitter, had verwacht. De macht van de jongeren was veel groter dan hij had verwacht en zij waren veel meer losgeslagen uit de normale orde dan hij ooit had gedacht. Het resultaat was chaos. De gewapende incidenten aan de Russische grens zijn dan een van de middelen die voorzitter Mao aangrijpt om de orde te herstellen, door het scheppen van een vijand buiten eigen grenzen.

Dit is een veelomvattend voorbeeld van grotere omvang, maar het kan als voorbeeld dienen voor vele ontwikkelingen die op kleinere schaal overal plaats vinden. Een voorzitter - de hier aanwezigen bij voorbaat uitschakelend van mijn betoog overigens - is in deze dagen veelal iemand die eerst begint te begrijpen wat er plaats vindt in en wat leeft in de boezem van de gemeenschap die hij voorziet, wanneer die tracht om hem voorzitter af te maken. Dat klinkt misschien erg gemeen, maar is wel degelijk waar. Want wat is het geval? De voorzitter denkt steeds in termen van de gehele groep - volgens eigen karakter en beste weten zekerlijk - maar vergeet daarbij één ding: de groep bestaat uit individuen die ook nog wel andere belangstelling kennen, anders gericht kunnen zijn dan de voorzitter.

De groep vindt het natuurlijk wel gemakkelijk, dat de voorzitter het werk doet, maar wanneer de voorzitter de zaken te kostelijk of te onaangenaam maakt, of tegen de denkbeelden van een te groot deel van de leden ingaat - voor het belang van de groep natuurlijk - zegt de groep: voorzitter, doe het verder maar alleen.

In een eenvoudige vereniging kan men dit gemakkelijk doen door geen lid meer te worden. In een staat is het moeilijker. Maar het voorbeeld is ook hier van kracht. Neem bijvoorbeeld een minister. Deze ziet de gehele natie door de ogen van zijn ministerie. Hij ziet de problemen alleen zoals deze voor zijn ministerie liggen. Het geheel van de werkelijke problemen van zijn land kan hij echter niet overzien. Wat overigens begrijpelijk is, omdat dit er zeer vele zijn. Daardoor denkt de man in de termen van zijn eigen belangengroep. Hij zal bv. menen dat een economische crisis kan worden opgelost door onderwijs, wanneer hij onderwijs heeft. Zit hij bij verkeer en waterstaat, dan ziet hij wegenbouw en waterstaatwerken als de beste oplossing enz. Daarbij blijkt de minister dan betrekkelijk weinig inzicht te hebben in de zienswijze van degenen die hij regeert, terwijl de gemeenschap niet in staat blijkt te zijn de zienswijze van de minister te volgen. Dit wordt bevorderd door het feit dat de minister als specialist termen en een jargon hanteert dat voor de gemeenschap onbegrijpelijk is. Misschien is men begonnen deze termen te gebruiken omdat het deftig staat of misschien zelfs omdat het daardoor gemakkelijker wordt de sukkels, die toch niet weten wat goed voor hen is, een verbale blinddoek voor te binden. Nu echter blijken de specialisten en regeerders zelfs te denken in deze hen geheel eigen taal. Zij kunnen niet meer denken volgens de normen van gewone mensen. Zij denken alleen nog volgens de termen van hun eigen specialisme, hun bedrijf, hun taak in de staat, hun eigen verantwoordelijkheid, zoals zij zelf die interpreteren.

Hoe onzinnig voor een normaal mens de wijze van redeneren van dergelijke bedrijfsblinde mensen kan worden, moge uit het volgende meer zakelijke voorbeeld blijken:

Het is belangrijk, dat de hygiëne in de wereld steeds beter wordt. Dit bevordert de gezondheid van de mensen en is gelijktijdig zelfs een cultureel goed. Daarom moeten wij steeds meer zeepoeder vervaardigen en zal de gemeenschap ons daarbij alle hulp moeten verlenen. Om de zeepoeders te kunnen verkopen, moeten wij steeds meer reclame maken. De mensen moeten voor dit vervullen van onze culturele taak de extra kosten van ons project maar betalen, ja, zullen ons moeten eren en lonen voor het belangrijke werk, dat wij doen.

Dat de gewone man hen ziet als producenten die onnodige winsten nemen en onnodige kosten maken ten laste van het publiek, zal niet doordringen tot degenen die hun handel als een zending wensen te beschouwen. Misschien benadert deze originele uitspraak een parodie. Maar laat ons eerlijk zijn: de benadering van vele anderen, zakelijk, politiek en anderszins ligt vaak zeer dicht bij het door mij gegeven extreme voorbeeld.

Een ander voorbeeld, niet uit het Westen. De kledingindustrie. De producenten denken er niet aan, dat kleding in de eerste plaats mooi, gemakkelijk, duurzaam, goed afgewerkt moet zijn. In het Oostblok gold als criterium voor goede kledingfabricage niet of de kleding voor het gewone volk wel goed, degelijk was, draagbaar was. Het ging er alleen maar om dat men per bedrijf zoveel mogelijk produceerde. Men redeneerde dan: Wij hebben de taak gekregen de kleding te verzorgen voor onze burgers. Het is dus onze taak er zorg voor te dragen dat zij altijd kleding zullen kunnen kopen. Of die kleding na enkele weken reeds in vellen hangt of niet, is daarbij van geen belang. De burger is er voor de kledingindustrie, de kledingindustrie is er om aan de gestelde normen van productie te voldoen. Al het andere is bijkomstig.

U meent misschien dat een dergelijke redenering toch wel heel vreemd is, dat iemand die zo redeneert toch wel op hol geslagen moet zijn en alle redelijke normen uit het oog verloren moet hebben? Het is in wezen helaas in deze dagen eerder normaal. Want het is nu eenmaal zo dat iemand die een bepaald bedrijf leidt, of een zekere functie heeft, in het begin nog wel weet wat hij doet.

Hij beseft dat hij in de eerste plaats een sociale functie bekleedt. Maar naarmate hij langer in het bedrijf blijft wordt de functie in zijn ogen steeds belangrijker, het bedrijf is alles, en het sociaal aspect meer en meer een bijkomstigheid.

Zo zijn er mensen die menen dat je steeds meer fabrieken moet bouwen, niet omdat meer fabrieken voor de gemeenschap de alleenzalmakende oplossing kunnen bieden, maar eenvoudig omdat het hun taak is om fabrieken te bouwen, of te doen bouwen, en alle andere aspecten van de gemeenschap volgens hen daarbij terug moeten treden. Of dergelijke fabrieken nodig zijn of niet, of zij een landschap bederven of de lucht verpesten, gaat hen niet in de eerste plaats aan. Voor hen wordt de gemeenschap en het belang van de gemeenschap alleen nog maar uitgedrukt in de aantallen aangetrokken industrieën, de gebouwde fabrieken. Zo zal voor iemand die zich met sociale zaken bezighoudt, op de duur eigen wezen zowel als het belang van de gemeenschap alleen nog maar uitgedrukt worden in zo strikt mogelijk geregelde sociale voorzieningen, waarbij de regels op de duur belangrijker worden dan de mensen, waarvoor zij toch in de eerste plaats werden ontworpen. Zoals het heil van de maatschappij en haar werkelijk nut voor iemand van defensie op de duur waarschijnlijk voornamelijk zal kunnen worden gevonden in een zo groot mogelijk aantal defensieve maatregelen, die ook agressief gebruikt kunnen worden. Want de mensen denken vanuit hun eigen stalletje.

Dit is niet alleen een beroepsblindheid, maar wordt op de duur zelfs een woordblindheid, waarbij men geen woorden meer weet te vinden die algemeen gebruikt worden, maar zich alleen nog weet uit te drukken in de specialistische termen van eigen beroep of specialiteit. Dergelijke mensen weten niet eens meer te zeggen: voor het welzijn van deze streek is het beter wanneer het wegennet wat wordt uitgebreid. Zij kunnen alleen nog zeggen: de verkeerssituatie in deze regio schept een functioneel bezwaar van communicatie, hetwelk door betere planning van het verkeerswegennet kan worden opgeheven. En zij begrijpen niet dat een gewoon mens dergelijke formuleringen, zelfs wanneer hij ze nog kan begrijpen, beschouwt als pretentieuze en in feite ergens als een zelf uitgereikt brevet van onbekwaamheid t.a.v. de meer menselijke aspecten van de zaak.

Dit voert overigens vaak tot een vreemde opvatting van de eigen taak, de eigen belangrijkheid bij de gespecialiseerden. Is het bv. nu werkelijk zo belangrijk dat de V.S. voor de politieagenten van de gehele wereld spelen? Volgens mij niet, daar zij zichzelf daarmee vaak veel kwaad berokkenen en de volkeren van de wereld daarmee vaak weinig werkelijk goed doen. Men heeft zich in de Amerikaanse regering door allerlei omstandigheden eens in het hoofd gezet dat het ingrijpen, waar dit noodzakelijk is voor de wereldvrede, een noodzakelijke taak is. Hiermede zou men het eens kunnen zijn, maar daardoor groeiden allerlei instanties die o.m. leger, vloot, luchtmacht, buitenlandse zaken, handel en verkeer e.d. mede zijn gaan omvatten. Het gevolg was dat een zo complex mechanisme ontstond, dat de taak als hoofddoel werd gezien. Door de vele vertakkingen en grote omvang was het ook zeer moeilijk, zoal onmogelijk, deze instanties nog te beheersen. Tenietdoen kan men een dergelijk organisme niet meer. Je kunt het hoogstens voorzichtig afbreken, tot het door gebrek aan nieuw bloed en taken uiteindelijk tot stilstand gaat komen. Zelfs dit is alleen te bereiken wanneer de mensen die aan de leiding zitten, zelf beseffen dat hun instantie en haar taakstelling in de nu bestaande vorm niet meer voor staat en wereld van belang, functioneel, ja, zelfs aanvaardbaar zijn.

Maar de mensen die de leiding hebben, denken in de termen van hun afdelingen en kunnen dus argumenten die hun specialiteit overbodig zou verklaren, niet eens meer verstaan - laat staan begrijpen en goedkeuren. De gevolgen van die blindheid zijn vreemd. Wanneer de CIA studenten steunt om zo invloed te hebben op een studentenbeweging, dan is het niet de bedoeling de mensen om te kopen zodat zij voortaan pro-Amerikaans zullen zijn. Hun gehele denken is gebaseerd op het scheppen van informatiebronnen, het tot stand brengen van evenwichten die neutraliteit of afhankelijkheid voor hun politiek tot gevolg kunnen hebben, het vinden van aanhang. Zoals zij revoluties niet begint, omdat zij bezwaar zou hebben tegen de praktijken van regeerders of groepen, maar om haar invloed te versterken.

Wie zich realiseert dat voor de CIA langzaamaan invloed, taakvervulling en veiligheid haast tot synoniemen zijn geworden, zal beseffen dat men eigenlijk niet anders meer kan reageren en handelen, zelfs wanneer dit gevaarlijk zou worden voor de wereldvrede, of het welzijn van eigen land. De uitwerking van de plannen is minder belangrijk dan het uitvoeren daarvan en het winnen van invloed, waar dit mogelijk is. De instantie is gaan denken in termen die zelfs een groot deel van het eigen gouvernement niet meer verstaat en acht alle middelen goed om ook in eigen land de invloed die men begeert, te handhaven.

De functionaris die op hol slaat, begint steeds meer een eigen abracadabra te praten, waarin alleen nog de problemen van eigen specialiteit kunnen worden uitgedrukt en meent, dat eenieder die een andere taal spreekt en andere dan de gangbare argumenten gebruikt, in feite gek is en daardoor gevaarlijk. Bestuurders die op hol slaan, weten dit zelf niet. Zij zijn volkomen losgeraakt van de werkelijke gang van zaken, hebben geen zuiver inzicht meer in de ontwikkelingen, beseffen zelfs niet meer waar zij in werkelijkheid aan toe zijn. Het is duidelijk dat men zich met alle middelen, geestelijk zowel als materieel, zou moeten verzetten.

Ik heb naar ik hoop, met het voorgaande zowel deze noodzaak als het beeld van de op hol geslagen bestuurder voldoende geïllustreerd. Maar ik kan u nog wel enkele absurde voorbeelden die het resultaat zijn van dit op hol slaan, geven.

Ik denk hierbij o.m. aan de plannen voor een vergaande industrialisatie in de buurt van Rotterdam. Dit zou niet alleen een vermindering van levensmogelijkheden voor de bevolking en een toenemen van gevaarlijke luchtverontreiniging betekenen, maar zou bovendien investeringen en subsidies aan bedrijven bezorgen, dat wanneer je al bedrijven kunt aantrekken, daaraan zoveel moet besteden, dat eerst nadat de industrieën 100 jaren volgens het nu gegeven plan zou werken, zich daarbij voortdurend verder uitbreidende en een t.m. gelijkblijvende mogelijkheid tot tewerkstelling gevende, het Nederlandse volk de geïnvesteerde sommen pas dan terug zou hebben gekregen.

Ik denk aan de z.g. reïndustrialisatieplannen voor Limburg, waar de meest vreemde en kostbare manoeuvres worden uitgehaald om iets te bereiken dat eigenlijk niet noodzakelijk is, omdat de omstelling als vanzelf reeds grotendeels plaats vindt en de mensen op de duur weinig belangstelling zullen hebben voor de met veel kosten geschapen werkgelegenheid, terwijl gelijktijdig door de genomen maatregelen de toeristische waarde van het gebied afneemt, zodat nieuwe werkeloosheid in andere dan de mijnbouwsector gaan dreigen.

Ik denk aan de plannen om steeds meer universiteiten te stichten in verschillende plaatsen. Nederland heeft niet meer universiteiten nodig, het heeft enkel drie goede universiteiten nodig met voldoende accommodatie, ruimte en deskundig personeel. Men kan dit vraagstuk niet oplossen door vele universiteiten te bouwen, daar ook het beschikbaar zijn van uiterst kundige docenten van belang is, niet alleen het bestaan van universiteiten per sé. Zelfs voor de medische faculteit is dit belangrijker dan het aanwezig zijn van ziekenhuizen voor practicum, daar men zeer wel praktijk op kan doen in ziekenhuizen die wat verder van de universiteit gelegen zijn, zeker wanneer men het vervoer op de juiste wijze regelt; zo zou men voordeliger en doelmatiger een beter resultaat kunnen bereiken. Maar de deskundigen zullen dit niet begrijpen. Zij denken niet in termen van docenten, maar van gebouwen.

Het schijnt, dat deze mensen aangenaam werden getroffen door de organisatie van de Amerikaanse universiteiten met hun campusleven, en niet begrijpen dat het verschil tussen deze instellingen en een Nederlandse universiteit zeer groot is. Het verschil ligt niet alleen in stijl, leefklimaat, gewoonten, maar daarnaast wel degelijk ook in betekenis van leerprogramma. Het gevolg is dat men tracht het bewonderde en compacte Amerikaanse systeem over te planten naar Nederland, waar het voor de wijze van academisch onderricht niet past en, wat nog belangrijker is, de student weinig of geen belangstelling heeft voor de gemeenschappelijke leefwijze, die daar als regel geldt.

Het is geen toeval, dat vele studenten reeds nu meer belangstelling hebben voor een eigen kast ergens in de stad, dan voor een flatje toegewezen door en beheerd door de universiteit zelf. Zoals ook reeds duidelijk gebleken is dat de meeste studenten er niets voor voelen in een afgelegen oord op een campus te zitten en a.h.w. naar school te gaan. Zij voelen er meer voor ergens in een stad of stadje te zitten en college te lopen naargelang zij tijd en zin hebben. Wat natuurlijk betreuenswaardig is. Maar het neemt niet weg dat er een groot verschil is tussen de ideale voorstelling van een universiteit, zoals men dit tracht te verwezenlijken en de universiteit, waarin men met de studenten het meeste resultaat kan bereiken in de kortste tijd.

Tegen dergelijke blindheid zou men als mens, geestelijk zowel als anders, stelling moeten nemen. Men zou dit kunnen formuleren in een aantal artikelen - al bestaat het gevaar dat deze voor sommigen een soort artikelen des geloofs zouden worden en voor anderen een anathema zouden zijn.

1. Elke ontwikkeling zal afhankelijk moeten zijn van het direct erkende nut bij allen, dat zij voortbrengt. Dit artikel zal de deskundigen wel op de achterpoten laten staan: zij voorzien immers wat over zovele jaren van nut zal zijn. Dat zij daardoor zelden doen wat nu op dit ogenblik noodzakelijk en nuttig is, ziet men dan maar over het hoofd.

2. Elke beperking van vrijheid zal gelimiteerd moeten worden tot een minimum, zodat men een maximum van persoonlijke vrijheden en aansprakelijkheid schept. Waardoor volgens mij ook een maximum aan onderling contact en samenwerking bereikt kunnen worden. Dit betekent dus geen sterke en complexe reglementering van alle aspecten van het bestaan, maar steeds meer zonder regels streven naar samenwerking, dit is beter.

3. In de maatschappij is niemand onfeilbaar, ook niet de beste deskundige. Zeker waar men zich democratie noemt, zal dus het "de meeste stemmen gelden" - zelfs wanneer de deskundigen tegen de genomen beslissingen zijn - steeds bepalend moeten zijn.

4. Slechts uit het innerlijk van de mens kan de stuwkracht worden geput, om waarlijk menselijk, menswaardig en bewust te leven, zowel binnen als buiten de maatschappij. Daarom zal de innerlijke waarde en overtuiging van elke mens heilig zijn binnen de maatschappij, zelfs indien zij anderen niet bevalt. De geestelijke stuwkracht van de mensen zelf zal voor alle ontwikkelingen bepalend moeten zijn en nimmer zal men deze mogen regelen volgens een systeem, een eenzijdige beredenering of godsdienst, die niet in het innerlijk van het totaal der deelhebbenden volledig geïntegreerd is.

Maar ik moet oppassen, anders begin ik ook al in vaktaal te spreken en vaktaal is vaak een wartaal die alleen door war.... , pardon, vakgenoten kan worden verstaan.

Wij echter moeten stellen: het gaat niet om de functie, het gaat om het feit. Laat ons eerlijk zijn: of een kerk nu op een bepaalde wijze gebouwd is maakt niet veel uit, zolang het maar een lokaliteit is waarin mensen elkander redelijk kunnen treffen in een godsdienstige bijeenkomst. Al het andere is nutteloos of t.m. bijkomstig. Zo is het niet zo belangrijk of het openbaar verkeer nu is aangepast aan een bepaald systeem. Wel is belangrijk dat het een maximale vervoersmogelijkheid voor het maximaal mogelijke aantal mensen tegen een minimumprijs en in een minimum van tijd mogelijk maakt. Het gaat niet om de opbouw, het gaat om de werking, om de feitelijke situatie. Wie het nut uit het oog verliest, komt tot vreemde dingen. Ik wil u een verhaal vertellen:

Een firma kreeg de opdracht een regeringsgebouw te ontwerpen. Wat men leverde, was veel groter dan hetgeen werkelijk nodig was, er was eigenlijk ook geen ruimte voor. Het geheel leek echter zo aantrekkelijk en zovele groepen zouden in de ontworpen ruimtes kunnen worden ondergebracht, dat men de bouw ergens op een afgelegen plaats begon. De bouwfirmas begon onmiddellijk ter plaatse een gebouw te bouwen waarin de bouwers zich zouden kunnen vestigen om toezicht te houden.

Toen echter dit gebouw af was en ook het eerste regeringsgebouw er stond, bouwde men verder, want er waren nog zovele groepen die onder dak moesten worden gebracht en zowel de firma als de opdrachtgevers voelden er veel voor, eindelijk eens een ideale regeringsstad te bouwen. Steeds meer bijzonder fraaie gebouwen worden opgetrokken, steeds meer aannemers kwamen in dienst, steeds meer machines en arbeiders werden er aangevoerd. Architectonisch werden de meest bijzondere scheppingen gerealiseerd. Men bouwde kantoren, vergaderzalen, theaters enz. Hotels werden opgetrokken, wegen, markten aangelegd, tennisbanen en zwembaden werden niet vergeten. Eindelijk was het enorme werk af.

Eerst was eenieder trots op de prestatie. Maar al snel stond men even dwaas te kijken als een zekere van Kampen toen hij ontdekte dat hij in het paleis aan de Dam de deuren vergeten had. Men had het belangrijkste vergeten: er waren geen woningen gepland voor al de mensen die de gebouwen en wegen zouden moeten onderhouden, had er niet aan gedacht dat ook gewone mensen een woning nodig hebben om te kunnen leven. Nu is Brasilia een stad vol van schone architectonische scheppingen, omringd door bidonvilles, bliken wijken van verval, die eigenlijk de gehele schepping ontwaarden. Men had aan de mensen moeten denken, omdat mensen het belangrijkste deel van een functionele stad zijn. Alleen reeds het besef dat zelfs regeerders enkel maar in een regeringscentrum kunnen leven wanneer zij personeel kunnen vinden en er bedrijven zijn enz., had ertoe moeten voeren een werkelijke stad te bouwen en niet te volstaan met datgene wat volgens een systeem voor regering en beampten alleen van node was.

Brasilia is een voorbeeld van de dwaasheid die op hol geslagen bestuurders kunnen begaan. Er zijn er meer te vinden en vaak met heel wat tragischer aspecten. Neem de verhouding tussen Israël en de Arabische staten. Hebben deze mensen nu werkelijk geen mogelijkheid met elkander tot overeenkomst te komen? Die is er zeker. Maar dan zal de Israëli moeten beseffen dat het land waarin hij leeft niet waarlijk zijn recht en eigendom was, hij zal moeten toegeven dat hij is gekomen als een veroveraar, dat zijn staat door een daad van geweld, door het misachten van bestaande overeenkomsten kon worden gevormd. Hij zal bereid moeten zijn dit te erkennen. Zelfs al zal hij daaraan toevoegen: maar ik kon en kan nergens anders naar toe. De Arabier zal goed moeten begrijpen dat zijn bestrijden van de joden, en niet slechts Israël, de oorzaak werd van de strijd tussen joden en Arabieren, dus van het vluchtelingenprobleem. Niet alleen zal Nasser moeten begrijpen dat hij geen blijvend aanzien in de wereld zal kunnen winnen door Israël uiteindelijk toch nog te verslaan, maar Israël zal ook moeten beseffen dat je met houden wat je hebt alleen niet verder kunt komen.

De Israëli ziet de zaak alleen vanuit eigen standpunt. Hij ziet zichzelf als de verdediger van een door alle anderen verlaten fort, dat ten koste van alles behouden moet blijven, omdat daarbuiten alleen de vijandige wereld ligt. Men voelt zich omringd door redeloze vijanden. Dat is wel niet geheel juist, maar zo voelt men het. De Arabier zou moeten begrijpen dat Israël maar een klein stukje land is, zou moeten beseffen dat de wonderen die men de Israëli zo benijdt met enige kennis en goede wil ook in Egypte, Jordanië en Syrië zouden kunnen worden bereikt. De leiders van de Arabieren zien de mogelijkheid niet zelf tot grotere welvaart te komen door betrekkelijke geringe veranderingen in eigen opzet en leefwijze. Zij zien alleen de vijand die het zoveel beter heeft dan zij. Kennelijk beseffen zij voor alles niet dat zij door in vrede te werken met de helft van de gelden, die nu aan oorlogsinspanningen en voorbereidingen worden besteed, na enkele jaren hun eigen land evengoed of beter zouden kunnen ontwikkelen dan Israël.

Men kan nu stellen dat dit grotendeels een psychologische kwestie is met godsdienstige achtergronden. Voor de volkeren zal dit grotendeels waar zijn, omdat zij eenzijdig worden voorgelicht. Ook u trouwens, want rond 90% van de Nederlandse pers is pro-Israël, zodat de berichtgeving over het conflict enigszins eenzijdig is, dankzij de voorlichting is de Israëli steeds weer voor de Arabier een duivel, voor de mens in Israël is de Arabier iemand die onredelijk trots, onbetrouwbaar is en zich bij voorkeur op vrouwen en kinderen wrekt. Deze visie die de neiging met zich brengt, volgens de ontvangen voorstellingen en niet volgens de feiten te reageren, is afkomstig van regeringsleden die zich niet meer afvragen wat de waarheid is, maar zich slechts afvragen hoe zij hun aanzien, hun systeem, hun macht het beste kunnen handhaven.

Bij de Israëli's is het de drang van een groep die de Thora als wet in het gehele land wil zien; een wet van God, geldende voor iedereen, hoe hij ook verder moge geloven. Bij de Arabieren speelt ongetwijfeld het denkbeeld van een heilige oorlog, waardoor je een paradijs kunt verdienen, wanneer je je vijand overwint of niet, mede een rol.

Maar zouden de mensen aan de top nu niet begrijpen dat zij - met het handhaven van hun standpunten - niets bereiken? De leiders van de Arabieren weten heel goed dat een veroveren van Israël niet zou betekenen dat men een welvarend land kan bezetten, maar dat alles wat over zou blijven verwoest zou zijn. Israëls leider beseft zeer wel dat een nieuw conflict wel eens de ondergang van Israël zou kunnen betekenen. En vergis u niet: een dergelijk conflict ligt heel wat dichterbij dan u misschien denkt. Toch kan men niet beweren dat de leiders van beide zijden bewust een ramp willen, dat zij onder geen enkele voorwaarde tot een overeenkomst, een compromis bereid zouden zijn. Maar deze leiders hebben een eigen jargon ontwikkeld dat sterk van dat van de tegenpartij verschilt. Zij spreken eenvoudig dezelfde taal niet, maar interpreteren de woorden en daden van de tegenpartij aan de hand van eigen formuleringen. Zij hebben een eigen specialisme uitgevonden: het ten koste van alles jood of Arabier zijn, pardon, Israëli zijn ten koste van alles, want jood zijn is nog weer iets anders.

Overigens zijn er meer mensen die zo eenzijdig denken. Zo zijn er mensen in de UNO die zich als taak het handhaven van de vrede hebben gesteld en bereid zijn voor het behoud daarvan eenieder op te offeren met als mogelijke uitzondering alleen zichzelf. Zij zeggen dat offers moeten worden gebracht voor de vrede, maar bedoelen in feite dat zij bang zijn voor elk conflict dat hun specialisme - het handhaven van de vrede - tijdelijk zou kunnen aantasten.

Grote staten kiezen in het conflict Israël-Arabië partij voor de dappere kleine staat Israël, of het door de kapitalistische uitbuiters onderdrukte Arabische volk. Hun woorden zijn echter een uitvloeisel van hun wijze van formuleren, hun eenzijdig streven. Wat zullen zij doen wanneer het er werkelijk op aankomt? Niets. Want een oorlog kun je nu eenmaal niet politiek organiseren. Wat je wel kunt organiseren is het voeden van verhongerende kinderen. Een zeer mooi streven. Maar wanneer je ziet hoe zeer ook hier de functie telt boven het doel, hoezeer de organisatie belangrijker wordt geacht dan het verstrekken van de voeding, zou men schrikken. Zeker, er wordt veel goeds gedaan. Maar soms heeft men de indruk dat bepaalde beampten zoeken naar een reden om in eigen gebied grotere hulpacties te kunnen voeren en, zelfs wanneer zij de kinderen daarvoor dood zouden moeten voeren, daarvoor niet terug zouden schrikken. Hun doel is in de eerste plaats: voortgaan als organisatie, het opgebouwde apparaat behouden. Er zijn landen waarin immigratie en emigratie bijna niet meer voorkomen, maar die grote instanties handhaven die ten doel hebben deze dingen te 'begeleiden' of te bevorderen. Het doel van deze instanties is niet, zoals in het begin, het helpen van mensen die een nieuw leven willen gaan beginnen. Daarover gaat het al lang niet meer. Men heeft een jargon en een denken ontwikkeld, waarbij het bestaansrecht niet meer gelegen is in het nut, dat de instantie kan hebben, maar gelegen is in het feit dat zij bestaat.

Een ander voorbeeld is de handhaving van partijen als de PvdA en de KVP. Ik spreek nu niet over groepen als de Boerenpartij, de VVD, en enkele anderen. Dit zijn groepen die toevlucht bieden aan een bepaalde mentaliteit, mensen die het gevoel hebben dat zij bij geen enkele andere partij terecht kunnen. Maar de grote partijen staan kennelijk los van de werkelijkheid. Een redelijk eerlijke en reële KVP zou bijvoorbeeld moeten erkennen: wij hebben als zuiver katholieke partij geen bestaansrecht meer. Gezien de verdeeldheid in onze gelederen zou ik van structuur moeten veranderen en voor alles andere voormannen moeten zoeken. Maar de partij is er nu eenmaal en zij heeft nu eenmaal voormannen. Al beseffen de voormannen het zelf vaak niet eens. Hun doel is nu niet meer in de eerste plaats: helpen Nederland goed te regeren, maar de KVP als macht in stand te houden. Ook bij de PvdA zien wij precies hetzelfde. Deze partij omvat vele van elkander in wezen verschillende groepen als uiterst links, nieuw links, gematigd links en zelfs iets wat links-rechts zou kunnen heten, omdat deze groep op militaristische wijze een sociale hervorming schijnt na te streven.

Als afzonderlijke groepen zouden deze groepen duidelijk kunnen maken wat men wil in het volk, wat er nu eigenlijk aan de hand is. Binnen het geheel, waarin men steeds weer middels compromissen de macht na streeft, zal men echter nimmer de werkelijke sterkte of overtuiging van een van de groepen kunnen leren kennen. Soms krijg je het idee dat de verschillende vleugels van deze partij elkander niet eens meer kunnen verstaan. Scheiding zou en voor elke groep afzonderlijk en voor de Nederlandse democratie beter zijn. Maar het belangrijkste is ook hier niet dat het Nederlandse volk geregeerd zal worden volgens de behoeften en erkenningen van het volk, maar dat de partij als macht blijft bestaan. De partij is het doel geworden niet de sociale hervorming die zij zegt voor te staan, niet het volk. Men kan voor deze en soortgelijke partijen elders wel stellen dat de partij, die een sociaal instrument was, tot doel is geworden, terwijl de gemeenschap die eens het doel was, nu tot instrument van de partij dreigt te worden.

Begrijpt u nu waarom ik terecht meen te kunnen beweren dat bestuurders steeds meer op hol slaan? Want bestuurders slaan altijd op hol op het ogenblik dat zij niet meer het verschil weten te maken tussen feiten en functies, tussen gebeuren en stellingen, tussen beheerst worden en democratie. Een functie kan echter alleen als waarde worden gezien wanneer zij tot feitelijk kenbare resultaten aanleiding is en daarbij niet ingaat tegen het in de functie gestelde. Naarmate functies belangrijker worden geacht, zal er van functionaliteit daarvan minder sprake zijn.

Ik noem nog enkele punten om de verwarringen duidelijk te maken, waarbij goede mogelijkheden verwaarloosd worden ten bate van eenmaal bestaande inzichten, functies en instanties.

De B.B. Volgens mij hebben wij hier te maken met een apparaat dat, gezien de daaraan bestede tijd en middelen een geheel volk zou kunnen opvoeden, zodat dit volk zichzelf zou kunnen helpen bij grotere rampen of oorlogen. Men koos echter een systeem dat voor een groot deel onnut is, door de onwil van de daarbij betrokkenen, het amateurisme van vele leiders die het optreden van de B.B. eerder dreigen te maken tot een slechte toneelvoorstelling dan het functioneren van een nuttig apparaat, plus enkele professionals die in feite proberen soldaatje te spelen met burgermateriaal en dit is ook al onmogelijk. Wij moeten dan ook niet zeggen: de B.B. is iets, wat overbodig is. De bescherming van de burgerbevolking is iets, wat op het ogenblik zelfs schromelijk tekortschiet door gebrek aan besef voor werkelijke noodzaken en maatschappelijke mogelijkheden. De fout is niet dat de B.B. bestaat, maar dat zij meent zich te kunnen handhaven en tot nuttig apparaat te worden door zichzelf aan de maatschappij op te leggen. Men beschikt misschien over voldoende bekwaam personeel om bij een ramp enig goed te doen, maar zal in een oorlog nooit werkelijk nuttig werk kunnen doen dat niet door anderen beter gedaan zou kunnen worden.

Wat het werken met koffiekeukens betreft: het Leger des Heils doet dit beter en enthousiaster. Hiervoor is de B.B. niet nodig. Wat de brandbestrijding betreft? Het opleiden van een aantal mensen in elk bedrijf tot getraind brandwacht - in tijd van de baas, wat vrijwilligers enthousiast zou maken - en met blijvend ter beschikking gesteld materieel, zou voeren tot en veel beter functionerende brandbestrijding in de bedrijven, - wat ook nodig is - en het onmiddellijk en overall ter plaatste beschikbaar zijn van materieel.

Vrachtwagenchauffeurs zijn zonder veel oefening onmiddellijk geschikt tot kolonne rijden, transporteren van materieel en mensen. Tegen een kleine vergoeding en met een minimum aan oefentijd zouden zij een snel mobiliseerbaar en door het gehele land gestationeerd vervoerskorps vormen met grotere capaciteit dan het huidige B.B.-systeem. Het invoeren van EHBO als vak op alle scholen zou voor de kinderen niet onaangenaam zijn, zeker niet wanneer zij aan ramp-oefeningen deel mogen nemen, terwijl ook vele volwassenen zich hiervoor zouden interesseren, indien er meer mogelijkheden waren een dergelijk onderricht naar eigen convenant te genieten. Kortom, met de nu gebruikte gelden en middelen zou een veel doelmatiger opzet mogelijk zijn, indien men nut zou stellen voor organisatie.

En laat ons de zaak nu eens even geestelijk stellen.

Zijn er maçons aanwezig in de zaal? Hoe vaak praat u niet langs elkaar heen, omdat u meer hangt aan ritueel en aan aanspreking dan aan een feitelijk wederkerig begrip? Hoe vaak laat u alles wat uw broeders u trachten te vertellen langs uw koude kleren afglijden, omdat je, nu ja, als maçon daar wel naar moet luisteren, maar het toch niet iets is om je druk over te maken? Druk maak je je ten hoogste wanneer je meent dat je de stellingen van de ander aan kunt vallen. Hoe vaak proberen de broeders-maçons werkelijk te begrijpen wat anderen hen zeggen? Hoeveel van uw loges zelfs vallen nog uiteen in aparte groepjes met een eigen mentaliteit die ten hoogste met elkaar spreken zonder ooit elkaar werkelijk te willen begrijpen, ook al is er het ritueel dat u zo nu en dan met elkaar verenigt? Maçonniek wil zeggen: eenheid, broederschap in feite; niet elkaar 'broeder' noemen en elkaar niet eens willen begrijpen. De geestelijke benadering, het samengaan in verschil van inzichten, dat de basis is van de vrijmetselarij, mijne vrienden, lijkt mij de laatste decennia veel geleden te hebben. Ik vraag mij dan ook af of veel van uw opvattingen en gebruiken hun nut niet hebben overleefd, ja in sommige gevallen zelfs direct staan tussen groepen die elkander zonder dit in ieder geval eerlijker en directer zouden benaderen?

Katholieken in de zaal? Wat is belangrijker? De uitvoering van het geloof volgens bepaalde regels, of het in de praktijk brengen van het evangelie? Is het beleven van Jezus' leer het doel van de Kerk? Zo ja? Dan schiet uw kerk te kort. Maar wanneer uw kerk tekortschiet in deze, wat doet u er dan aan? En zo u meent dat de formalismen, waarin uw kerk ergens is vastgelopen, de gehele reeks van bindende verklaringen van autoriteiten die met het eigenlijke evangelie weinig of niets van doen hebben, het belangrijkste zijn, waarom houdt u zich dan nog bezig met evangelieverkondiging? Waarom leest u het evangelie dan nog? Want dan is Jezus alleen maar de wassen neus die het aangezicht van Rome dient te sieren, meer niet.

Laat ons eerlijk zijn. U, hervormde, protestantse en andere broeders en zusters: Gaat het om het evangelie, of om de vraag wie nu gelijk heeft. Welke dominee of pastoor? Gaat het er om als mensen te leven volgens de leer van Jezus in de maatschappij? Of gaat het er om uit te maken wie gelijk of ongelijk heeft? Als u het belangrijkste vindt dat u het weet, dat u gelijk hebt, dan moet u gelijktijdig toegeven dat uw hemelverwachting niet op uw leer gebaseerd is. Want 'ik heb gelijk, ik ben uitverkoren en anderen niet', heeft niets te maken met God, niets te maken met evangelie, maar alleen met verwaandheid.

En zijn er misschien ook nog behoeders van moraal, zeden en kuisheid aanwezig? Ja? Mag ik u dan deze vraag stellen? Meent u niet dat het voortbestaan van het menselijk ras niet te danken is aan hetgeen u predikt en anderen wilt opleggen, maar aan de feiten die door u achter het gordijn der liefde misschien verborgen zijn? Is het werkelijk zo belangrijk dat het gordijn nooit open zal gaan, zodat niemand kan zien wat er werkelijk gebeurt? Is het niet veel belangrijker met de feiten te leren leven zonder je menszijn te verliezen, dan voortdurend je blind te staren op opvattingen en regels die alleen maar kunnen voortbestaan, omdat zij voortdurend en door bijna allen worden overtreden? Laat ons eerlijk zijn: Hoevele mensen trekken er niet op uit met een 'wereldzending' zonder te beseffen wat die wereld werkelijk van node heeft? Uiteindelijk brengen zij, ondanks hun goede bedoelingen, vaak alleen maar weer wat meer sektarisme en vijandschap in de wereld. En wat de wereld nodig heeft is onderling begrip en verbondenheid.

Zoals mensen eropuit trekken om de mensheid van haar kwalen te genezen. Maar terwijl zij in de mensen snijden of hen volstoppen met allerlei chemicaliën, laten zij hen vaak geestelijk verrotten. Zeker, die mensen denken dat zij het goed doen. Zoals deze op hol geslagen bestuurders, beheerders van kapitalen en zaken menen dat zij het goed doen. Want zij hebben hun plaats in de maatschappij gevonden en worden erkend. Zij slaan op hol omdat zij meer erkend willen worden, groter willen worden, machtiger willen worden, meer zielen willen bekeren enz. Zij beseffen dat zij iets moeten zijn. Maar zij beseffen niet hoe belachelijk zij in feite zijn op het ogenblik dat zij bouwen aan dingen die niet beantwoorden kunnen aan het doel dat zij pretenderen te vervullen, of de bereiking van het doel dat men zegt na te streven, zelfs onmogelijk maken.

Overall rond u kunt u het zien: schoonheden van de natuur worden weggebroken, omdat iemand het gevoel heeft dat hij door het aanleggen van wegen, het graven van een kanaal, het bouwen van een enorm huis, misschien zelfs het stichten van een nieuwe stadswijk, zijn naam en belangrijkheid in de geschiedenis moet vastleggen?

Zij zijn op hol geslagen, vele van deze bestuurders. Als half waanzinnige op hol geslagen stoomwalsen, razen zij met hun theorieën en geheimtaal over de massa heen weg. De massa begrijpt het niet en roept hoogstens 'au!'. En degenen die zien wat er gebeurt, degenen die hen misschien nog in toom zouden kunnen houden, zijn bang voor het geweld van deze losgeslagen regeerders en durven niets te zeggen. Wanneer deze mensen hun gang kunnen blijven gaan, is alles wat er zo dadelijk overblijft de stilte van een graf, een graf waarin ontmenselijke mensen naast elkander worden geschikt als sardienen, omdat op deze wijze de grootheid van het volk, het menselijke ras in de historie bewezen kan worden. En degenen die het eens zijn met alles wat ik hier zeg zou ik willen vragen of zij op hun beurt ook niet trachten te komen tot een stelsel, een denkwijze die al het andere uit zou sluiten. Want dan zijn zij op weg om functionarissen te worden en als zodanig verkeren zij in groot gevaar op hol te slaan. Want op hol geslagen bestuurders zijn even gevaarlijk, wanneer zij voor de vrijheid van het menselijke ras zeggen te vechten, als wanneer zij strijden voor de organisatie daarvan.

Iemand iets te zeggen?

Vraag: De remedie zal wel een apart hoofdstuk worden?

Antwoord: Deze is eenvoudiger dan u denkt. Het is slechts een kwestie van de massa die wakker moet worden. U weet allen dat, wanneer een enkele agent tegen 100 mensen zegt door te lopen, het uiteindelijk alleen de wil of het besef van de mensen is dat hen inderdaad doet doorlopen, niet de macht van de agent. Wanneer 100 mensen wonen in een gebied dat gesloopt moet worden en zij beginnen een verdediging, weigeren weg te gaan, voor zij weggesleept worden, zo zal dit ten gevolge hebben dat de op hol geslagen bestuurder een schok krijgt. Misschien gaat hij zelfs steigeren en komt tijdelijk wat tot rust. In ieder geval is de kans groot dat hij aanmerkelijk minder hard van stapel zal lopen de volgende keren.

Vraag: De bestuurder is toch de vertegenwoordiger van de meerderheid van het volk?

Antwoord: Dat is een misvatting, waaraan een groot deel van de volkeren dezer aarde schijnt te laboreren. De bestuurder wordt gekozen door een volk: a. omdat men geen mogelijkheid heeft een ander te kiezen. b. geen inzicht heeft in de werkelijke bedoelingen en inzichten van de bestuurder of c. zo bewerkt wordt dat men vergeet waar de bestuurder faalde, zodat men hem steeds weer zich voorstelt als de bevrijder van alle kwalen die hij in het verleden zelf heeft helpen bevorderen. Een bestuurder vertegenwoordigt het volk alleen dan werkelijk wanneer hij werkelijk en alleen de wil van dit volk tot uitvoering helpt brengen zoals deze kenbaar was bij zijn verkiezing.

Vraag: Hollandse Veld! Hoe krijgt men de massa zover?

Antwoord: Hoe men de massa zover krijgt? Wanneer een kamerlid stemt of spreekt op een wijze die ingaat tegen zijn verkiezingsbeloften, zou iemand op moeten staan en luidkeels moeten verkondigen dat die man een oplichter is, een woordbreker enz. Degene die dit doet zal wel een paar klappen moeten incasseren, maar hij zal misschien honderden aan het denken hebben gebracht. Wanneer iemand door een politieman ten onrechte of bij vergissing wordt neergeslagen en de zaak niet minnelijk schikt, maar met alle middelen van wet, publiciteit en mond-tot-mondreclame zijn recht tracht te halen, komt er een ogenblik dat iemand werkelijk zijn recht krijgt. Anderen zullen dan evenzo gaan handelen, zodat de politie op de duur voorzichtiger zal worden en alleen op zal treden, wanneer zij zeker kan zijn dat haar optreden gerechtvaardigd is. Besluit een officier van justitie een dergelijke aanklacht te seponeren zonder de redenen of gebleken feiten bekend te maken, zo zou men een dergelijke officier moeten aanklagen als handelende op bevooroordeelde wijze en daarmee de rechten schendende van de burger, enz.

Spreekt een rechter een oordeel uit, dat niet voldoende in de wetten is gefundeerd of qua strafmaat sterk afwijkt van de jurisprudentie, dan zal men ook de rechter aan moeten vallen en een uitspraak van een hoger hof moeten eisen. Blijkt, dat de wetten zelf oorzaak of aanleiding tot onjuiste oordeelvelling gaven, dan moeten vragen worden gesteld over die wetten. Elk gelegenheidswetje zou zonder meer onmiddellijk moeten worden aangevallen. Men hoeft bereid zijn tot het uiterste voor eigen recht te vechten.

Reactie: Maar je moet ondertussen je brood verdienen.

Antwoord: Wanneer u deze wijze van handelen volgt, zult u, naar ik vrees, langere tijd de noodzakelijke voeding wel van staatswege verstrekt krijgen. Tot zovelen gelijkelijk durven handelen dat het onmogelijk is op deze wijze op te treden. Dan is het met de onderdrukking afgelopen, maar zult u ook uw brood weer kunnen verdienen. Dit betekent dus dat men risico's zal moeten nemen. Maar u kunt een hollend paard ook niet tot stilstand brengen door 'stop' of 'koest' te roepen. Dat is alleen mogelijk, wanneer je het risico neemt om de teugel te pakken te krijgen en dan worstelt om het paard te dwingen het hoofd naar beneden te houden. Je kunt op hol geslagen bestuurders alleen tot stilstand brengen, door hen te dwingen naar de mensen te kijken. En daarmee zijn wij meteen bij Hollandse Veld!

In de eerste plaats was de demonstratie onjuist gekozen ofschoon zij zeker niet geheel zonder resultaat is gebleven, daar verdere uitzettingen achterwege zijn gebleven toen het prestige eenmaal was gered. Het verzet tegen gewapende macht kon misschien wat sympathie verkrijgen maar was ondoelmatig. De mensen hadden rustig de boerderij moeten laten verkopen - desnoods aan stromannen - en met hun gezin en alles wat hen bleef, hadden zij met vrienden in snelle vrachtwagens naar Den Haag moeten gaan, om daar dan binnen te dringen in het gebouw waar het Landbouwschap zetelt, daar hun tenten op moeten slaan en vervolgens de pers op de hoogte moeten stellen. Zij hadden dan als voorwaarde voor vertrek een confrontatie kunnen eisen met degenen die die ellende veroorzaakt hadden en die kennelijk niet eens beseften wat voor ellende zij veroorzaakten. Heel Nederland zou gelachen hebben en de sympathie zou aan de kant van de boeren zijn gebleven.

Ik meen dat het isolement tussen bestuurder en bestuurders alleen kan worden opgeheven, wanneer men in staat is de bestuurder te confronteren met de werkelijkheid en niet alleen met de dingen die hij toevallig wenst te zien. Het conflict dient steeds weer een confrontatie op zo persoonlijk mogelijke basis in te houden. Geweld of handtekeningacties vergroten de afstand tussen bestuurder en bestuurders slechts, wat niet het geval is wanneer men meer plastische methoden gebruikt.

Voorbeeld: Een minister, gemeenteraadslid, of wie dan ook, heeft tot uitzetting van een gezin besloten. Prompt trekt het gezin naar de privéwoning van de persoon in kwestie en kwartiert zich daar in met het motto: u bent immers voor onze ellende aansprakelijk. Dit is tegen de wet, maar aangezien de wet in feite vaak een legalisatie van onrecht en in sommige gevallen zelfs van onmenselijkheden schijnt in te houden, lijkt mij een dergelijke confrontatie de meest juiste methode om dit aan de betrokkenen duidelijk te maken. Teveel gaat de mens van heden uit van het denkbeeld dat de wet, de regel, artikel nr. zoveel heilig en onaantastbaar zijn.

Dit is een van de redenen voor het op hol kunnen slaan van bestuurders. Men vergeet daarbij dat de regels, wetten enz. in feite bestaan om de menswaardigheid van het bestaan te waarborgen, niet om het bestaan te regeren in de eerste plaats. Met acties als de door mij genoemde zou men de kans krijgen de ondoelmatigheid van bepaalde wetten aan te tonen. Ik heb nog wel meer denkbeelden en, wat dat betreft, lijkt het mij voor de regeerders gelukkig dat ik niet een van de actieve provo's in de glorie van die groep ben geweest.

Reactie: Maar als enkeling zou u toch geen succes hebben gehad.

Antwoord: Dit is een misvatting. Een mens die de juiste vorm voor zijn demonstratie weet te vinden kan veel meer bereiken dan 10.000 mensen die alleen maar met spandoeken door de straten gaan.

Stel dat een generaal zich als een gek aanstelt. Ik wil wat doen, kan hypnotiseren. Ik kan dan trachten de generaal aan te spreken, al vraag ik maar om een vuurtje; blijkt hij een geschikt sujet, dan kan ik hem misschien zover brengen dat hij zonder pantalon een parade probeert af te nemen. Mij dunkt dat iets dergelijks veel meer effect zal hebben dan welke andere demonstratie of aanklacht ook

Ik kies een voorbeeld uit het ongerijmde, alleen maar om u duidelijk te maken dat een enkeling die al zijn krachten wijdt aan een bepaald doel met ongebruikelijke middelen vaak veel meer zal kunnen bereiken dan u denkt. Ik meen dat een enkeling die te maken heeft met een politiedetachment, dat hem onwelgevallig is, meer kan bereiken met een flinke doses nies- en jeukpoeder, dan met 20 gewelddadige vrienden. Bovendien zal het geval een betere publicitaire waarde hebben, daar niezende en zich krabbende agenten een geheel ander beeld geven dan enkele arme wetshandhavers die worden gebrutaliseerd door geweldenaren. Hierbij is het niet belangrijk of de slachtoffers begrijpen waarover het gaat, mits de zaak waarom het gaat, maar in een juist daglicht komt te staan en geen onnodig geweld wordt gebruikt, geen blijvend leed onnodig wordt toegevoegd. De agent is een uitvoerend orgaan van de overheid. In functie is hij vaak - tegen eigen behoeven en wil in - niet voor rede vatbaar, omdat hij fungeert als verlengstuk van een misschien op hol geslagen mechanisme. Dit houdt geen onrechtvaardigheid in. Wanneer een paard door een krankzinnige hollend door voetgangersstraten wordt gejaagd met alle gevaren van dien, is dit niet de schuld van het paard. Maar wanneer men rampen wil voorkomen, zal men het paard tot stilstand moeten brengen, zelfs al zou dit voor het paard pijnlijk of zelfs fataal zijn. Dit acht men gerechtvaardigd, vooral, wanneer men daarbij ook de werkelijke dader, de berijder, te pakken kan krijgen.

Op hol geslagen regeerders e.d. - buiten Nederland misschien nog meer dan in Nederland - die dingen willen uitvoeren, waardoor het geluk of misschien zelfs het voortbestaan van vele mensen in gevaar wordt gebracht of onrecht wordt gedaan, zo meen ik dat u het niet bezwaarlijk moet achten zo nodig hard op te treden tegen degenen die hen dit alles mogelijk maken door hun besluiten uit te voeren, enz. Ik wilde met mijn voorbeeld aantonen, dat het mogelijk moet zijn voor de enkeling om iets te doen, zelfs tegen de macht van een instantie in. Maar dan moet die enkeling wel bereid zijn om te reageren buiten de geldende normen en werkwijzen van de normale maatschappij om. Hij moet bereid zijn al zijn inventiviteit te gebruiken voor een bepaald doel en t.a.v. een bepaald object. Richt je als enkeling op een bepaalde maatregel van een instantie, tegen een bepaalde persoon, en je kunt iets bereiken.

Ten laatste zal men zich moeten realiseren dat juist door het zich tot een enkel punt, een enkel object te bepalen, snelle resultaten mogelijk maakt. Men heeft daarbij het voordeel dat sommige van de op hol geslagen regeerders, enz. het zelf aangenaam vinden wanneer een van hun collega's in al zijn domheid aan den volke wordt getoond, zodat zij zeer mild zullen optreden tegen degenen die dit tot stand brachten. Dankzij deze neigingen zullen juist degenen die het hardst hollen, er het meeste toe meewerken het aantal hollenden te verminderen. Vergeet verder niet dat staatslieden wel bewijzen, hoezeer de vrije, onberekenbare actie, ja, zelfs woorden van een enkeling gevaarlijk kunnen zijn. Het feit bv. dat Brezjnef zo benauwd is voor enkele schrijvers, voor enkele kleine afwijkingen van zijn programma in een ander land, vormt wel het beste bewijs voor de mogelijkheid, soms zelfs met schijnbaar machteloze mensen en onbelangrijk schijnende dingen iets te bereiken.

De protesterende mens van heden wenst echter al te vaak een maximum resultaat met een minimum aan eigen pogen, een minimum aan risico in een minimum van tijd. Daarbij richt hij zich het liefst op zoveel mogelijk punten tegelijk. Indien men risico's durft te nemen en zich steeds tot een enkel punt beperkt, kan echter zelfs de enkeling in deze dagen nog zeer veel bereiken. De resultaten, zijn vaak anders, dan de buitenstaander zich denkt. Zo hebben de Tsjechen door hun houding in feite veel meer bereikt dan u zich realiseert en hebben zelfs de Hongaren nu nog de mogelijkheid vruchten te plukken van de mislukte opstand. Eenvoudige acties? Iemand roept tegen een staatsman: Houdt u zo het woord, dat u uw kiezers hebt gegeven?

In een kerk roept iemand tijdens een preek: Is dat dan de leer van Jezus? Op deze wijze kunnen zelf individuen in de huidige maatschappij veel veranderen. Dit niet, omdat die maatschappij à priori fout is, maar omdat vele van de bestuurders in die maatschappij hun visie op het geheel verloren hebben en daardoor de details zich laten ontwikkelen op een wijze die hen tot een aantasting van de gezondheid van het geheel maakt.

Vraag: Zijn dat lessen in verdraagzaamheid die u ons geeft?

Antwoord: Zeer zeker. Ik heb u niet gezegd, dat u mensen moet haten of hen niet mag begrijpen. Ik heb in de loop van mijn betoog zelfs voortdurend duidelijk gemaakt dat deze mensen hun fouten niet opzettelijk begaan. Mijn redenen voor ageren en ingrijpen van de mens hierin, ligt dan ook niet in het feit dat de mensen fout zijn in hun bedoelingen, maar in het feit dat hun wijze van denken en reageren voor de geestelijke en maatschappelijke gezondheid van het geheel een gevaar vormt.

En verdraagzaam zijn betekent volgens mij nog niet dat als een stoomwals op je afkomt, je redeneert: hij wil kennelijk over mij heengaan, dus laat ik dat dan maar verdragen. In vele gevallen gaat er op het ogenblik een soort stoomwals van eenzijdige gerichtheid over de mensheid, met gevolgen die catastrofaal kunnen worden voor de gehele mensheid. Ik noemde u als voorbeeld het conflict Israël-Arabische Staten. De toekomst en de komende maanden zullen u bewijzen dat hetgeen ik u vanavond vertelde geen onzin is, juist aan de hand van alles wat met dit voorbeeld verbonden is.

Kort en goed: zodra een te grote eenzijdigheid van streven, interpretatie, zich dwingen voor u uit, dient u daartegen te protesteren. Dit geldt voor politiek, kerk, spiritistische groepen, bedrijven enz., voor loges, voor alles. U bent verantwoordelijk voor alles wat anderen doen in uw naam. Vergeet u dat niet: de verantwoordelijkheid voor alles wat men in uw naam volbrengt, behoudt u, tot u daadwerkelijk iets doet, om u daartegen te verzetten. Ik hoop dat u dit niet uit het oog zult verliezen.

En hiermede eindig ik en dank u voor uw aandacht.

Goedenavond.

ESOTERISCHE REGELTJES

Goedenavond, vrienden.

Gezien de rumoerige stemming die de vorige spreker bij u heeft achtergelaten, heeft men mij er opaf gestuurd. Ze zeggen: jij maakt zelf ook lawaai, dan valt het niet zo op. Wat mij voor de grote moeilijkheid plaatst dat ik esoterisch iets moet stellen, dat ik praktische commentaren zou willen geven en bovendien nog zeer weinig tijd heb. Daarom zou ik het vlug, kort en krachtig willen doen en alles maar willen onderbrengen in regeltjes.

Ze zeggen wel eens: een dwaas en zijn geld zijn gauw gescheiden. Je vraagt je af hoe ze ooit bij elkander zijn gekomen. Maar nog groter is voor mij het raadsel van de dwaas die het kennelijk juist en wijs acht zijn geld te besteden aan dingen waaraan hij niets heeft.

Hetzelfde zie je vaak bij mensen die een geestelijke rijkdom bezitten, zonder dat zij wijs genoeg zijn daarvan eens goed gebruik te maken. Zij verspillen hun krachten en mogelijkheden zeer en toch vraag je je af: waarvoor hebben zij het dan gekregen? Ik zou zeggen: iemand die een gave heeft gekregen, zou er iets mee moeten kunnen doen. De kern van alle wijsheid en esoterie is dan volgens mij ook: Wat doe je met hetgeen je beseft, hetgeen je weet en hetgeen je bent?

Veel mensen hebben de neiging alles wat met esoterie, geestelijke wijsheid etc. te maken heeft, samen te vatten in een soort geestelijk zelfbouwpakket. Men levert pasklaar de onderdelen: reeksen van filosofieën - en u hebt zelfs geen schroevendraaier en geen moeren nodig, om alles in elkaar te passen. Alles past op vele wijzen, zodra u maar voldoende ideeën samenvoegt op een manier waar een ander niet veel tegen weet in te brengen, bent u reeds een selfmade geestelijk bewuste mens. Wat natuurlijk onzin is. Laat ons daarom stellen:

Elke esoterische wijsheid is opgebouwd uit reeksen op zichzelf ware onderdelen, naar keuze samengevoegd. Het beroerde is echter dat in de meeste esoterische systemen de lijm, waarmee men de onderdelen samen heeft gevoegd, niet onbeperkt houdt.

Vele mensen denken dat esoterie iets is waardoor je beter wordt. Ik meen echter dat esoterie eerder iets is, waardoor je je betere Ik ontdekt en bovendien dit naar buiten toe laat zien. Het laatste is voor de meeste mensen het moeilijkste.

De kracht van een innerlijke bewustwording ligt over het algemeen vooral in het vermogen de innerlijk erkende krachten, naar buitentoe, toe te passen. Een esoterische bewust mens is een krachtcentrale in de wereld buiten hem. Iemand die alleen maar esoterisch knutselt zonder werkelijk iets te beseffen, is echter veelal maar ballast voor eenieder die werkelijk iets wil bereiken.

Misschien zijn dit geen leuke opmerkingen, maar het was toch een wat hatelijke avond. Ik dacht dus: kom laat ik ook nog even meedoen.

Nu is het gekke, dat de meeste mensen iets hatelijk noemen, wanneer zij menen dat het anders gezegd had moeten worden. Zodra zij het gevoel hebben dat het wel waar is, maar niet prettig, noemen zij het cynisch. Weet u soms waarom? Niet? Wel, cynisme kun je zonder meer afkeuren, maar wanneer je iets een hatelijkheid noemt, moet je er nog iets tegenoverstellen.

Dat is ook de grootste moeilijkheid voor een esotericus die geconfronteerd wordt met iets wat hij cynisme wil noemen. Hij zal namelijk moeten nagaan, in hoeverre in de zogenaamde cynische uitlatingen iets ligt, wat hij zich heeft aangetrokken. Want dat is kennelijk een punt dat voor hem belangrijk en waar is. Over hatelijkheden zou ik mij maar niet al te druk maken: wie hatelijk is, doet het vaak alleen maar omdat hij niet goed weet hoe hij of zij gelijktijdig eerlijk en vriendelijk moet zijn.

En daarmee heb ik in het kort al heel wat gezegd over esoterie, of jullie het nu begrijpen of niet. Ik geloof dat de doorsnee esotericus het niet helemaal zal begrijpen, de werkelijke esotericus wist dit alles al lang en degene die aan esoterie wil gaan doen, zal hierdoor misschien worden aangemoedigd dit op een meer praktische wijze te doen, dus heb ik in ieder geval nog wel iets bereikt.

Zoals ik reeds heb gezegd, heb ik niet al te veel tijd, dus ga ik maar op mijn gebruikelijke wijze te werk. Ik hoop dat het jullie niet al te veel irriteert. Er zijn mensen die menen: als hij komt regent het weer definities en al te veel is ook niet goed. Maar ik zou zo zeggen: een te veel aan definities is alleen dan niet goed, wanneer de definities in hun veelheid de onderlinge en eigen duidelijkheid van de definities verhindert. En ik zal alles doen om dat te voorkomen, dus zult u hopelijk, niet al te veel bezwaren hebben.

Christendom: zo dom zijn, dat je meent Christus te kunnen volgen door te doen wat anderen zeggen te doen, om niet door alles wat Christus innerlijk voor je betekent uit te leven in de werkelijkheid.

Socialisme: je zozeer bezighouden met de behoeften van de gehele gemeenschap, dat je op de duur blind wordt voor de persoonlijke behoeften van elke mens.

Democratie: een systeem, waarbij eenieder mag zeggen wat hij graag zou willen. Zonder dat hij het ooit krijgt natuurlijk.

Godsdienst: Een methode waarbij je door God te dienen het voor je eigen idee overbodig maakt Hem ook nog te beleven. En dat is een groot voordeel, want zo kun je God geven wat God toekomt en toch zo blijven, als je bent.

Ik weet wel dat dit niet altijd geheel juist is, maar het klopt vaak genoeg om er zo eens over te denken. Dan heb ik er nog een paar voor jullie die wat eenvoudiger zijn en daarom misschien wat attractiever.

Medische verzorging: is over het algemeen het reddingsmiddel dat de mens nodig heeft, wanneer hij innerlijk niet voldoende weerstand heeft om zelf de ziekte nog te bestrijden. Iemand die psychologen nodig heeft, moet zich dus eens afvragen, waar zijn weerstandsvermogen gebleven is.

Reclame: is iets, waardoor je de aandacht van iemand anders vestigt, op iets waarin jij belang hebt of waarvan jij beter denkt te kunnen worden. Dat betekent dus dat reclame in feite steeds een weergave is van iets wat nooit geheel waar zal zijn, maar wat anderen graag waar zouden zien worden. Het is dus belangrijk dat je je realiseert, wat voor jou de waarheid op het ogenblik is en daarnaar, ongeacht alle reclame, te handelen en te leven.

De zonde: Dan hebben wij, niet te vergeten, de zonde: tegenwoordig een modebegrip, zodat menigeen zonden begaat, omdat het moderner is dan deugdzaam te zijn, maar desalniettemin zouden wij moeten zeggen: werkelijke zonde is het ingaan tegen eigen werkelijk wezen, persoonlijkheid en besef, zodat men in een schijn van geluk zich in feite ongelukkig voelt. Degene die zich werkelijk gelukkig voelt in datgene wat anderen zonde noemen, zal ontdekken dat hij voor zich niet zondigt, terwijl hij zal leren dat het woord zonde, zoals die anderen het gebruiken, maar al te vaak afgunst betekent.

God als Rechter: Dan heb ik nog iets over God als rechter: God is de rechter over het totaal van de schepping, volgens het geloof van zeer vele mensen. Wanneer Hij een rechter is, oordeelt Hij over hetgeen Hij zelf heeft gemaakt. Hij zal dus heel wat minder wreed, heel wat milder zijn dan de vromen vermoeden, die God zo graag vertellen welk oordeel hij over anderen dient te vellen. Vreemd genoeg zijn degenen die met welbehagen 'Gods straffe' over de zonde van anderen verwachten, ook degenen die voortdurend over zichzelf een genadig oordeel afsmecken.

Ja, over dat laatste lachen jullie. Maar zeg nu maar eens dat het niet waar is. Niet geheel misschien, maar toch vaak. En nu heb ik nog wat kleinere voor jullie om eens even over na te denken.

Wijsgeer: Een wijsgeer is iemand die zozeer naar wijsheid begerig is, dat hij veelal gierig wordt op zijn wijsheid en daardoor alle mogelijkheid tot een werkelijk wijsgerig bestaan veelal schijnt te ontberen. Dat is een denkertje.

Het jeugdprobleem van deze tijd: is het probleem van de jeugd aller tijden, vertaald in de termen van de ouderen van deze tijd.

Moderne vrede: is een vorm van geweld, waarbij de gewelddadigheden zodanig onopvallend worden gepleegd, dat de meeste mensen kunnen denken, dat het hen wel niet zal beroeren.

Oorlog: is in deze tijd het vermogen om anderen weg te vagen door middel van drukknoppen, of door middel van anderen, die je stuurt, zonder dat je zelf je handen vuil maakt.

De politiek van het ogenblik: het voortdurend vertellen aan anderen, hoezeer je de wereld beter zou kunnen maken, wanneer je de kans kreeg om te doen, wat je zou willen doen.

Waarbij je echter zeker weet dat je die kans niet zult krijgen, want anders zou je zoveel niet durven beloven.

Een engel in deze tijd: is een geestelijk hippie, die voldoende licht vanuit zich weet te verspreiden om zich niets meer te hoeven aan te trekken van de sombere duisternis, die de meeste mensen in deze tijden noodzakelijk schijnen te achten, voor het geestelijk en lichamelijk welzijn van de mensheid.

Zo. Dat waren er dan weer een paar. Daarmee heb ik geprobeerd in kort bestek toch nog iets van mijn eigen filosofie over te brengen. Het eigenaardige is overigens dat jullie het leuk vinden, wanneer de geest zo iets zegt. Jullie worden alleen boos wanneer iemand anders het zegt. En daarom is het misschien mogelijk door een voortdurende propaganda onzerzijds jullie zover te krijgen dat je een ander gaat begrijpen, wanneer hij iets zegt en daardoor niet meer zo boos wordt over hetgeen wordt gezegd, dat je niet meer kunt reageren op hetgeen wordt gezegd.

Esoterie, mijne vrienden, is innerlijk beseffen, en reageren volgens dit besef in de wereld, vanuit jezelf, zonder ooit zonder begrip voor en besef van hetgeen in anderen bestaat te zijn, zodat je begrijpt wat anderen beweegt en wat voor die anderen noodzakelijk is. Daarom zou ik zeggen: moderne esoterie is het in de praktijk omzetten van het innerlijk geestelijk licht, op zodanige wijze, dat anderen op de hun eigen wijze dit licht zelf kunnen bereiken.

En nu de improvisatie. Waarover mag dat gaan vandaag?

Voorstel: Lente. Een generaal in zijn onderbroek. Protest.

Een generaal in onderbroek ging, uit protest tegen deze tijd en al haar eigenzinnigheid, op zoek naar nieuw en beter zijn. Al deed de kille kou hem pijn, die zijn schrale onderdanen plaagde, toch was het geweten dat hem schraagde zo sterk, dat hij door winter heen kon schrijden en hopende op betere tijden, de lente reeds verwachten dorst.

Toen dan de lente was gekomen, begon zelfs de generaal te dromen van vogels, zon, van bloesemwei, zelfs dacht hij aan bloem en bij, en voor hij het wist was, naast zijn broek, plotseling ook zijn tuniekje zoek.

De lente bracht een sterke zon en toen het bruinen overal begon, verloor de generaal zijn hemd, werd deel van badgemeenschap zonder einde, en bruinde stil, maar ongeremd.

Tussen roostervlees en zonneolie vergat hij om soldaat te zijn. En toen, voor het eerst, kon hij begrijpen: de wereldpijn van hen die niet voor wereldvrede strijden, maar onder strijd voor vrede lijden, omdat er met die strijd geen vree kan zijn.

Jullie hadden zeker gedacht dat ik met die generaal zelf in mijn hemd zou komen te staan, he? Maar niets daarvan. En om er kort en krachtig een einde aan te maken:

Uit kilte wordt de warmte weer geboren, uit warmte zal de kilte herontstaan. In tegendelen ook bestaat het menselijk lijden, en er zij leven, zodat bewustzijn kan ontstaan. Wilt u in deze tijden warmte geven, weet, dat u kilte niet bestrijdt, maar wel voorkomt, dat eigen wezen zo dadelijk te zeer van kilte lijdt.

Dat was het dan. Ik koos de vorm van leerdichtjes maar dat paste beter bij het onderwerp dan bij mij. Nog een goede raad voor de komende dagen? Probeer niet te veel af te dwingen, want dat lukt toch niet. Maar met de zon zijn voor de meesten ook betere dagen weer op komst.

Goedenavond.

d.d. 21 maart 1969